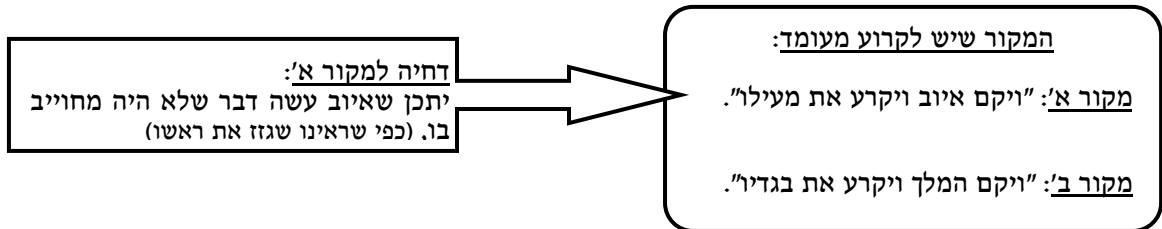

מועד קטן כ: (2 שורות מלמטה) עד כא: (5 שורות מלמטה)

ביאורים

שאלת שלום לאבל: בסוגייתנו מובא פירוט מה אסור ומה מותר ומתי. אך כתב הר"ן: "ובעונותינו בדור הזה אינן נזהרין וה' ברחמיו יכפר עונותינו". וברמ"א (שפה,א) כתב: "ויש מקילין האידינא בשאלת שלום האבל... ואין טעם להם, אם לא שיחלקו לומר שזה מה שאנו נוהגים לא מקרי שאלת שלום שבימיהם". ובבאר היטב כתב: "אפשר לומר כיון שרוב שאלת שלום שלנו אינו אלא שאומר צפרא טבא, וזה מותר שאינו שאלת שלום ממש. ועוד... פרישת שלום כמו כריעה, אבל שלום בפה מותר, כמו צפרא דמרי טב וכיו"ב. וכתב בדרכ"מ באו"ח דבזהר משמע שאינו אסור רק כשמזכיר את השם... וש"מ שכל זה שאנו נוהגין אינו בכלל שאלת שלום".

ברייתא

דברים שאבל אסור בהם:

- מלאכה.
- רחיצה, סיכה.
- תשיש המטה.
- נעילת הסנדל.
- לימוד תורה.

אך אם רבים צריכים לו: מותר לדרוש ברבים. (בתנאי שלא ישתמש ישירות במתורגמן אלא באמצעות אדם נוסף)

מתי מותר לאבל להניח תפילין?

ר' אליעזר:
מהיום השלישי.

ר' יהושע:
מהיום השני.

להלכה:
מותר מהיום השני.

הניח תפילין ובאו פנים חדשות

ר' אליעזר:
לא צריך לחלוץ.

ר' יהושע:
צריך לחלוץ.

להלכה:
רבא: לא צריך לחלוץ.
עולא: ביום השני - צריך,
מהיום השלישי - לא צריך.

המקור של ר"א: 'זיתמו ימי בכי אבל משה' - 2 ימי אבלות.
תגובת ר"י: אין ללמוד ממשה - עליו התאבלו יותר!

המקור של ר"י: 'אחריתה כיום מר' - יום אבלות אחד.
תגובת ר"א: הפסוק מדבר על עיקר המרירות.

ברייתא

הליכה לבית אבל אחר:

3 ימים ראשונים: אסור ללכת.
לאחר 3 ימים: מותר ללכת. (אך יושב במקום של המתנחמין)

איסור מלאכה לאבל

3 ימים ראשונים: אסור במלאכה (אפילו אם הוא עני).
לאחר 3 ימים: מותר בצינעה בתוך ביתו (תוס' מסתפק האם ההיתר תקף רק לעני).

אך עבור כבוד רבים:
מותר לשאול.

שאלת והשבת שלום לאבל:

שהאבל ישאל אחרים:

אסור עד סוף השבעה.

לשאול את האבל:

אסור עד סוף האבלות (באבלות על הורים – 12 חודשים, בשאר קרובים – שלושים יום).

אם מישהו לא ידע ושאל את האבל: לא ישיב עד סוף שלושת ימי הבכי (אלא יודיע לו שהוא אבל).

המוצא את חברו לאחר שסיים את האבלות (באבלות על הורים – 12 חודשים, בשאר קרובים – שלושים יום).

מנחמו באופן עקיף בלבד (ללא הזכרת שם המת).

מועד קטן כא: (5 שורות מלמטה) עד כג. (שורה ראשונה רחבה)

ביאורים

אבלות על הורים מול אבלות על קרובים: אבלות על הורים ל"ע נמשכת י"ב חודש לעומת זאת אבלות על בנים ל"ע נמשכת רק שלושים יום. רבים שואלים מדוע אבלות על בן קלה יותר מאבלות על הורים הרי בפועל הרבה יותר קשה להתמודד עם אובדן של בן מאשר להתמודד עם אובדן של הורה.
 אחת התשובות לדבר היא ההנחה שהלכות אבלות אינן רק דרך להתמודד עם קושי וצער, אלא גם מחוייבות כלפי הנפטר. התוספת של אבלות על הורים נובעת מהמחוייבות שיש כלפי הורים (גם אם לעיתים צער על הקרוב כבד יותר) ולכן יש להתאבל עליהם זמן רב יותר. (דין זה בא לידי ביטוי גם בדין קריעה - על הורים יש לקרוע גם אם לא קרע בשעת המיתה, וזאת בניגוד לשאר הקרובים שיש לקרוא רק בשעת הכאב העז של המיתה)
 עקרון זה של אבלות מתוך מחוייבות בא לידי ביטוי גם לגבי **אבלות נשיא** (כשנשיא נפטר כל הקהל מתאבל לא מפני הצער הרב שהרגישו אלא מתוך מחוייבות לנשיא שהוביל את הקהילה והציבור).

אבל המצטרף באיחור ל'שבעה'

היה במקום קרוב:

ת"ק: הגיע עד היום השלישי: מצטרף לספירה שלהם.
 הגיע לאחר היום השלישי: סופר לחוד שבעה ימים.

ר"ש (וכך הלכה): הגיע עד היום השביעי: מצטרף לספירה שלהם. (ובתנאי שכשהגיע היו עדיין מנחמים)
 הגיע לאחר היום השביעי: סופר לחוד שבעה ימים.

היה במקום רחוק:

בכל מקרה: סופר לחוד שבעה ימים.

ובתנאי שהגדול נמצא בבית (ואחד הצעירים במשפחה הוא זה שהגיע)

ואם גדול הבית הלך לצורך המת וחזר תוך 3 ימים, הרי זה כאילו הוא בבית.

כשמולכים את המת למדינה אחרת לקוברו:

הנשארים מתחילים לשבת 'שבעה' כשהחזירו פניהם מללוות את המת.

הבדלים כלליים באבלות בין הוריו לשאר קרובים

הוצאת המת לקבורה: בשאר קרובים: יש להזדרז. באביו ואמו: יש להשהות.

עסק מותר (דבר האבד): בשאר קרובים: רשאי. באביו ואמו: ימעט.

חליצת כתף: בשאר קרובים: פטור. באביו ואמו: חייב.

היתר תספורת: בשאר קרובים: לאחר 30 יום. באביו ואמו: כשיגערון בו חבריו.

אך בערב שבת/חג: יזדרז. (כי עושה זאת לכבודם)

על נשיא כולם חייבים לחלוץ.

מקום החליצה:
 על חכם: מימין.
 על אב ב"ד: משמאל.
 על נשיא: משני הצדדים.

הבדלים בין קריעה על הוריו לקריעה על שאר קרובים

<u>שיעור הקריעה:</u>	<u>בשאר קרובים:</u> קורע טפח. ("ויחזק דוד... ויקרעם", ואין אחיזה פחות מטפח) <u>באביו ואמו:</u> קורע עד שיגלה את לבו.
<u>כיצד קורע:</u>	<u>בשאר קרובים:</u> ביד או בכלי (כדי לא להפסיד את הבגד). <u>באביו ואמו:</u> ביד.
<u>כמה בגדים קורע:</u>	<u>בשאר קרובים:</u> קורע רק את הבגד העליון. <u>באביו ואמו:</u> קורע את כל הבגדים. (חוץ מהבגד שעל ראשו)
<u>היכן קורע:</u>	<u>בשאר קרובים:</u> היכן שירצה. <u>באביו ואמו:</u> בחוץ. (וכן הדין בקריעה על נשיא)
<u>שפת הצווארון ('קמי שפה):</u>	<u>בשאר קרובים:</u> מח' האם חייב לקרוע. <u>באביו ואמו:</u> חייב לקרוע.
<u>תפירת הקרע:</u>	<u>בשאר קרובים:</u> אחרי השבעה - תפירה גסה, אחרי השלושים - תפירה מלאה. <u>באביו ואמו:</u> אחרי השלושים - תפירה גסה, וזהו.

אשה אבלה:

ת"ק: קורעת כמו האיש.
רשב"א: אם מת אביה או אמה
קורעת את כל הבגדים באופן צנוע.

אשה תופרת תפירה גסה מיד
לאחר הקריעה, מפני כבודה.

גם קריעה על רבו, אב ב"ד, נשיא:
אסור לתפור במדויק לעולם.

ברייתא

חכם שמת:
בית מדרשו בטל.

אב ב"ד שמת:
כל בתי מדרשות שבעירו בטילין - ונכנסין לביהכנ"ס ומשנין את מקום ישיבתם.

נשיא שמת:
כל בתי מדרשות בטילין - ומתפללין ביחידות, והולכים לביהכנ"ס רק לקריאת התורה.

ברייתא

יציאת האבל מביתו:

שלב א': לא יוצא מביתו.
שלב ב': יוצא מביתו אך אינו יושב במקומו.
שלב ג': יוצא מביתו ויושב במקומו אך אינו מדבר.
שלב ד': מותר הכל, ככל אדם.

אורכו של כל שלב:

ת"ק:
כל השלבים: שבוע

ר"י:
שלב א': שבועיים
שאר השלבים: שבוע

ברייתא

שמועה ואגדה בבית האבל:

ת"ק: לא אומרים.
רשב"ג: כן היה אומר.

מועד קטן כג. (שורה ראשונה רחבה) עד כד. (נקודתיים)

ביאורים

אבל רבתי: ישנן כמה מסכתות המכונות "מסכתות קטנות". מסכתות אלו קרויות בפי הגאונים "מסכתות חיצוניות", לפי שלא נתייחד להם מקום מסויים במשנה ובתלמוד. חלק מהמסכתות הקטנות הן: אבות דרבי נתן, סופרים, שמחות, כלה, כלה רבתי, דרך ארץ רבה. מסכת שמחות הינו כינוי בלשון סגי נהור למסכת "אבל רבתי" העוסקת בדיני קבורת המת, בהספד ובדיני אבלות.

ברייתא

מה אסור לאבל להחך (כיבוס איכותי) ב-30 יום לאבלותו?

- ת"ק:** כלים חדשים וישנים שהן כחדשים.
רבי (ואביי): רק כלים חדשים.
ראב"ש (ורבא): רק כלים חדשים לבנים.

ברייתא

מתי מותר לאבל להתחתן?

- כשקרב נפטר:** בתום השלושים.
כשאשתו נפטרה: ת"ק: לאחר שיעברו 3 רגלים
ר"י: לאחר שיעברו 2 רגלים.
מקרים חריגים שבהם מותר להתחתן מיד
 1. כשאין לו בנים (יתחתן שלא יתבטל מפריה ורביה)
 2. כשיש לו בנים קטנים (יתחתן כדי שתעזור בגידולם)

כולם מודים שבפרהסיא גם אבלות וגם אווננות לא נוהגים

אבלות של פרהסיא – שאסור לעשותה

- א. להתעטף.
 ב. שהמטה תהיה כפויה. (יש לזוקפה)
 ג. שיראו את הקרע שבבגדיו. (יש לסובבו)

אבלות של צינעא – שמותר (או חייב) לעשותה

- א. לא לנעול סנדלים. (הרבה אנשים הולכים יחפים)
 ב. לא לשמש את מטתו.
 ג. לא לרחוץ את ידיו ורגליו במים חמים.

אבלות בשבת (בדברים שבצנעא)

- דעה א':** נוהגת.
דעה ב': אינה נוהגת.

אווננות בשבת (בדברים שבצנעא)

- ת"ק:** נוהגת.
ר"ג: אינה נוהגת.

לא ניתן להקיש מאווננות לאבלות (אווננות חמורה יותר מפאת עצמת הצער, אבלות חמורה יותר כיוון שהיא כבר התחילה)

עיטוף קל (כשיטת רב) או אם נועל נעליים (ואז ניכר שאינו אבל) – מותר להתעטף.

דיני אונינות (מי שמתו מוטל לפניו)

- אסור לאכול ישירות מול המת.
- אסור לאכול בשר ולשתות יין.
- פטור מכל המצוות.

עונשו של העובר על איסורי אבלות

"א בשם שמואל: המשמש מטתו – חייב מיתה.
שמואל: לא פרע ראשו ולא פירם בגדיו - חייב מיתה.

שמואל:

הקריעה צריכה להתבצע מתוך כעס ותיסכול (בשעת המיתה).

במקרים הבאים ניתן לקרוע גם לאחר שעת המיתה:

- על חכמים. (כי כשמזכירים את הלכותיהם יש צער)
- על אביו ואמו. (מפני כבודם)

ולכן המחליף בגדיו (שקרע על אביו ואמו) במהלך השבעה קורע שוב.
(ונחלקו האמוראים האם ניתן לתפור בגדים שניים אלו שקרע)

בס"ד
מועד קטן כד. (נקודתיים) עד כה. (שורה 5 ברחבות)

ביאורים

קריעה כיום בשעת יציאת נשמה: בסוגייתנו נאמר שהעומד בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע. אך כתב על כך בגשר החיים: נהגו להקל לא לקרוע, משום שא"כ לא ימצאון אנשים שירצו לבוא לעמוד בשעת יציאת הנשמה שזהו זכות לגווע. (אבל בת"ח מצויין בתורה או במוחזק לאדם כשר מצויין - נוהגין רובם לקיים דין קריעה כשעומדים בשעת יציאה"נ).

ציטוט מהמשנה

עצרת (לאחר החורבן):
ר"א: כדין שבת.
ר"ג וחכמים: כדין רגלים.

ר"ה ויר"ב:
חכמים: כדין שבת.
ר"ג: כדין רגלים.

רגב"מ (לפי מסורת א'):
הלכה כרבן גמליאל.

קיצור אבלות השלושים בעקבות רגל

הקובר את מתו יום לפני עצרת:

היום שלפני עצרת נחשב ל7 ימים. (עצרת מפסיקה, כדין רגלים)
העצרת נחשבת ל7 ימים. (כי יש לה תשלומין שבעה ימים כרגל)

הקובר את מתו יום לפני ר"ה (תקף רק לפי ר"ג):

היום שלפני ר"ה: נחשב ל7 ימים. (כרבן גמליאל שדין ר"ה כרגלים)
ר"ה: נחשב ל7 ימים. (אף שאינו רגל אלא מועד, נחשב לשבעה)

הקובר את מתו יום לפני סוכות:

היום שלפני סוכות נחשב ל7 ימים. (כי רגל מפסיק את השבעה)
7 ימי סוכות נחשבים ל7 ימים.
שמיני עצרת נחשב ל7 ימים.

ברייתא

קבורת תינוק

תינוק שנפטר בגיל שנה:

- מובל לקבורה במטה.
- [ר' עקיבא: רק בתנאי שאבריו גדולים, אך אם אבריו קטנים רק אם הוא בן שנתיים].

נפטר מעל גיל 30 יום ופחות מגיל שנה:

- מובל לקבורה בארון.
- עומדין עליו בשורה (כשחוזרין מביה"ק).
- אומרים עליו ברכת אבלים.
- אומרים עליו תנחומי אבלים.

נפטר פחות מגיל 30 יום:

- מובל לקבורה בידיים (ולא חייבים בארון).
- אין צורך במניין לקבורתו.
- אין עומדין עליו בשורה (כשחוזרין מביה"ק).
- אין אומרים עליו ברכת אבלים.
- אין אומרים עליו תנחומי אבלים.

ר' שמעון בן אלעזר: רק על היוצא במטה, מצטערים הצבור.
ר"א בן עזריה: רק על המוכר לציבור, מתעסקים הרבים בקבורתו.

מאיזה גיל מספידיים תינוק?

רגב"מ (לפי מסורת ב'):
הלכה כר' יהודה.

ר"מ בשם ר' ישמעאל: עניים (ובני זקנים) מגיל 3, ועשירים מגיל 5.
ר' יהודה בשם ר' ישמעאל: עניים (ובני זקנים) מגיל 5, ועשירים מגיל 6.

משנה

רק קרובי המת חייבים ב:

קריעת הבגד,
חליצת הכתף,
סעודת הבראה.

סעודת הבראה:
ניתנת על מטה זקופה (ולא על כפוייה).

במקרים הבאים לא רק הקרובים מחוייבים לקרוע:

- חכם שמת - כולם חייבים לקרוע. [ואם לא קרע בשעת מיתה, יקרע בשעת ההספד]
- אדם כשר שמת - כולם חייבים לקרוע.
- עמד בשעת יציאת הנשמה - חייב לקרוע.

הערות הראשונים

א. הראשונים נחלקו האם המשנה מתייחסת לכל השנה או רק לחוה"מ (ראה ריטב"א).
ב. הראשונים נחלקו האם דין סעודת הבראה נאמר על המנחמים או אף לאבלים.

מועד קטן כה. (שורה 5 ברחבות) עד כה: (שורה אחרונה)

ביאורים

חליצה – אישה שהתאלמנה מבעלה ללא ילדים נשאת קשורה עדיין למשפחת המת. ניתן להשתחרר ממצב מיוחד זה (הקרוי זיקה) בשני דרכים: דרך אחת: להעמיק את הזיקה - על ידי כך שאחד מאחי הנפטר ייבם אותה (יקח אותה לאישה ע"י ביאה). דרך שניה: להשתחרר מהזיקה - על ידי כך שהיא תחלוץ לאחד מאחי הנפטר.

כדי לחלוץ - צריך רגל. אם אין לאחי הנפטר רגלים או שרגליהם הפוכות לא ניתן לחלוץ. (ואם הם או היא אינם רוצים להתחתן חייבם לייבם אותה ואז לגרש אותה).

אסור לישב על מיטה שספר תורה מונח עליה.

ולכן:

- רב חסדא לא נתן להניח ס"ת על מטתו של רב הונא לאחר מותו.
- ר' יצחק לא נתן להניח ס"ת על מטתו של רב חסדא לאחר מותו.
- כשרב הונא רצה לשבת על מטה שס"ת היה מונח עליה, הוא הזיז את הס"ת למקום אחר.

כבודו של חכם שנפטר:

- להוציאו דרך פתח הבית דוקא ולא לשלשל מטתו דרך הגג.
- לא להסירו מהמטה הראשונה שהונח עליה.

הספד ר' אבא על רב הונא:

ראוי היה שתשרה עליו שכינה, אלא שהיה בבבל.

אמנם יחזקאל הנביא התנבא בחו"ל אבל זה היה באופן חד פעמי. (וראה עוד ברש"י)

ברייתא

ארון עם המת העובר ממקום למקום:

רק אם שלדו קיימת: עומדים עליו בשורה, ואומרים ברכת אבלים ותנחומי אבלים.

ולכן היו אמוראים שלא יצאו לקראת ארונו של ר' הונא כיוון שחשבו ששלדו לא קיימת.

על רבו המובהק שלימדו את רוב חכמתו:
'יושב שבעה' יום אחד.
(ומקצת היום ככולו)

מיתת חכמים משפיעה על העולם כולו – אפילו מבחינה פיזית.

תופעות 'טבע' שקרו במיתת החכמים הבאים:

- רבי אבהו: ירדו מים מעמודי קיסרי (כאילו היו בוכים עליו).
- ר' יוסי: שפעו מרזבי צפורי דם.
- ר' יעקב: נראו הכוכבים ביום.
- ר' אסי: נעקרו כל האילנות.
- ר' חייא: ירדו אבנים של אש מהרקיע.
- ר' מנחם ברבי סימאי: פרצופי הצלמים נימוחו.
- ר' תנחום בר חייא: נתקצצו כל האנדרטות.
- ר' אלישיב: התרבו הגנבים מאוד.
- רב המנונא: ירדו אבני ברד מהרקיע.
- רבה ורב יוסף: נשברו גשרי פרת.
- אב"י ורבא: נשברו גשרי דגלת.
- ר' משרשיא: גדלו קוצים בדקלים.

מועד קטן כה: (שורה אחרונה) עד כז. (שורה שניה)

ביאורים

קריעה על ערי יהודה וירושלים בזמן הזה: הרב צבי יהודה קוק ועוד פוסקים סוברים שהיום אין לקרוע, ומתבססים בכך על הבית-יוסף שסובר שכשיש שלטון יהודי אין לקרוע (וכך במשנ"ב קסא/ב).
 קריעה על המקדש בזמן הזה: המנהג הרווח שלא לקרוע ונימוקים שונים לכך, וכו"פ הרב צבי יהודה קוק; אך יש סוברים שגם כיום יש לקרוע, וכו"פ הרב אברהם שפירא.
 [וראה בהרחבה: פניני הלכה, ח"א, 242-245]

קרעים אלו אין לתפור לעולם (אך רשאי לחברם בתפירה 'חובבנית'):

- קרע על אביו, אמו, או רבו שלימדו תורה. (נלמד מאלישע – 'ויקרעם לשנים קרעים').
- קרע על נשיא, אב ב"ד, או שמועות רעות (על 'כלל ישראל'). (נלמד מדוד – 'ויקרעם על שאול... ועל יהונתן... ועל בית ישראל').
- קרע על שמיעת ברכת השם. [אפילו השומע מכלי שני] (נלמד מחזקיהו שקרא כששמע את דברי שבנא מכלי שני)
- קרע ס"ת שנשרף. (נלמד מהביקורת על אלו שלא קראו כשהויקים שרף את המגילה)
- הקורע על: ערי יהודה, המקדש, ירושלים (בחורבנו). (נלמד מ - 'ויבאו אנשים משכם... קרועי בגדים...')

הלכות קריעה על החורבן

ראה את ירושלים ואח"כ את המקדש:
 קורע 2 קרעים נפרדים.

ראה את המקדש ואח"כ את ירושלים:
 קורע על המקדש, ומוסיף לקרוע באותו קרע על ירושלים.

הלכות קריעה על ס"ת שנשרף

- א. קורעים רק אם הוא נשרף בזדון ובכוונת השחתה.
- ב. קורעים פעמיים (אחד על הכתב ואחד על הקלף).

הרואה ערי יהודה בחורבנו: אומר "צרי קדשק היו מדבר" - וקורע.

הרואה ירושלים בחורבנה אומר "ציון מדבר היתה ירושלים" - וקורע.

הרואה ביהמ"ק בחורבנו: אומר "בית קדשו ותפארתו אשר הלאו אבותינו היה לעריבת אכ וכף מחמדנו היה לעריבת" וקורע.

הקורע בגד במקום שנתפר בצורה 'חובבנית': לא יצא ידי חובה.

הפיכת בגד קרוע ותפירת הקרע היטב: ת"ק: מותרת.
 רשב"א: אסורה.

איסור התפירה תקף גם על קונה בגד זה (ולכן על המוכר ליידע את הקונה בכך).

ברייתא

שיעור הקריעה

הקריעה הראשונה:

ר' מאיר ור' יוסי: טפח.
 ר' יהודה: 3 אצבעות.

תוספת קריעה (כשאיננו ל"ע אבל נוסף): ר' מאיר: 3 אצבעות.
 ר' יהודה ור' יוסי: כל שהו.

הלכה כר' יוסי.

קריעה אחת על כמה קרובים

מתו הקרובים ביחד

ת"ק: ניתן להסתפק בקרע אחד. (ויסוף לקרוע על כל מת)
ריב"ב (וכן הלכה): יש צורך בקרע על כל הקרובים ובקרע נוסף על ההורים.

מתו הקרובים בזה אחר זה

דעה א': עד שבעה ימים - יקרע מחדש, אחרי השבעה - רשאי להוסיף על הקרע הראשון (כיוון שניתן לתפור בגסות את הקרע הקודם - הקרע החדש ניכר)

דעה ב': עד שלושים יום - יקרע מחדש, אחרי שלושים - רשאי להוסיף על הקרע הראשון (כיוון שניתן לאחות את הקרע הקודם - הקרע החדש ניכר)

עד היכן ניתן להמשיך את הקריעה?

ת"ק: עד טיבורו.

י"א: עד לבו.

כשיגיע לטיבורו:

ירחיק 3 אצבעות ויקרע מחדש.

כשהצד הקדמי התמלא קרעים: יסובב את בגדו לאחור ויקרע מקדימה.

כשהצד העליון התמלא קרעים: יהפוך את בגדו למטה ויקרע מלמעלה.

הקרוע מלמטה או מהצדדים: לא יצא.

דינים שונים בעניין קריעה

- היוצא לפני המת בבגד שהיה כבר קרוע – פוגע בכבוד המת ומרמה את הבריות!
- שאל בגד מחברו והודיע לו שהולך לבקר את אביו החולה ומצאו שמת – רשאי לקורעו (ויחזיר את דמיו).
- קטן שמת קרובו: קורעים את בגדו (כדי לגרום לעוגמת נפש).
- יש לקרוע על מות חמיו וחמותו, (מפני כבוד אשתו).

דינים שונים

- יש להמנע מליידע אדם חולה על מות קרובו (מחשש שיכולתו להחלים תפגע).
- אסור לאבל להחזיק תינוק, כדי שלא יגרם לו שמחה.
- אם מי שבא להברות את האבל מיודד איתו: יברו גם אותו על מטה כפויה.
- ההולך ממקום למקום ואירעו אבילות (רש"י שבר"ף): ימעט בעסקו, ואם לא יכול – יעשה סחורה במשותף עם החבורה.

מועד קטן כז. (שורה שניה) עד כח. (שורה 3)

ביאורים

סעודת הבראה: הסעודה שאוכלים האבלים משל אחרים, אחרי קבורת המת. בסעודה הראשונה לאחר הקבורה, אוכל האבל מאכלים משל אחרים ולא משלו. על שכניו של האבל להביא לו את סעודתו הראשונה. נהוג להגיש לאבלים פת או עוגות עגולות וביצים קשות ומקולפות. הטעם לכך הוא, לפי שלמאכלים אלו אין "פה" וגם לאבל מחמת צערן אין פה לשוחח. כמו כן, המאכלים העגולים רומזים לכך שהאבלות "מתגלגלות" בעולם מאדם אחד למישהו. רמז נוסף יש בזה, שהחיים הם כגלגל החוזר בעולם. הצער הנוכחי הוא חולף ועתידיים לבוא ימים של שמחה.

ברייתא

הפסקת האבלות בערב שבת

- ניתן לזקוף את המיטות מהמנחה ולמעלה.
- רשאי לשבת עליהן רק משתחשך.
- במוצ"ש חוזר והופך את המטות עד לסיום האבלות.

ברייתא

מתי מתחילה האבלות?

- ר' אליעזר: משיצא המת מפתח ביתו.
- ר' יהושע: מסיום הקבורה.

ניקיון ובישום בית האבל

מוגמר ובשמים: אין להביא לבית האבל (ניתן להביא למקום המנחמים אבל גם שם אין לברך עליו שם).

ניקיון: מותר וראוי לנקות את בית האבל.

חיוב כפיית המטה

- **היקף החיוב:** יש להפוך את כל המטות שבבית.
- **לא כפה מטתו:** לא יצא ידי חובה. (אף אם ישן על כסא/מכתשת/קרקע)

סוגי המיטות הפטרות מכפייה

- **מטה המיוחדת לכלים:** לא צריך לכפותה.
- **דרגש (מיטת עור): ת"ק:** מעמידה על צידה. **רשב"ג (וכן הלכה):** מתיר את רצועותיו.
- **מטה עם מוטות בצידה (לא ניתן להופכה):** מעמידה על צידה.

משנה

סעודת הבראה:

- אין להגישה בכלים יקרים.

הלויה במועד:

- לא אומרים ברכת אבלים.
- עומדין בשורה ומנחמין את האבלים.
- לא מניחין את המת ברחוב, כדי לא לעורר את ההספד.

נשים:

- אף פעם לא מניחין את הנפטרת ברחוב, מפני כבודן.

תקנה זו באה למנוע בושה מעניים שלא יכלו להגיש בכלים יקרים כמו אחרים.

תלמיד חכם יש להספיד בחוה"מ במקרים הבאים:

1. כשנמצאים בפניו.
2. ביום ששומעין על פטירתו.

נהרדעי: מדובר רק בנשים שמתו בזמן הלידה. (שהם שופעות דם רב)

ר' אלעזר: מדובר בכל הנשים. (כי יש לקבור אשה סמוך למיתה ולא להתעבב)

תקנות קבורה ואבלות

כדי למנוע חוסר נעימות ובושה תיקנו חכמים
אחידות בכל מנהגי הקבורה והאבילות.

כלים זולים לסעודת הבראה,
כיסוי פני כל המתים,
הוצאת המת במיטה זולה,
הנחת ריח טוב מתחת לכל המתים,
הטבלת בגדי כל האנשים והנשים שמתו,
תכריכים זולים.

הנחיות כלליות

- כשרואים המנחמים שהאבל רוצה שיילכו ממנו, עליהם ללכת (אף אם לא ביקש זאת בפירוש).
- אבל וחולה לא חייבים לעמוד מפני הנשיא. (ואם עמדו אינם צריכים לבקש רשות לשבת)
- אסור לאבל לאכול לחם משלו ביום הראשון לאבלותו.
- כשיש מת בעיר, אסור לכל בני העיר לעסוק במלאכה [אא"כ העיר מחולקת לחבורות].
- כל המתאבל על מתו יותר מדאי – עלול שימות לו מת נוסף.

אלא כך יש לנהוג:

3 ימים - לבכי.

7 ימים - להספד.

30 ימים - לאיסור גיהוץ ותספורת.

3 ימים ראשונים: יראה את עצמו כאילו חרב מונחת לו בין שתי כתפיו.
מיום 3 עד יום 7: כאילו חרב מונחת לו בקרן זוית.
מכאן ואילך: כאילו חרב עוברת כנגדו בשוק.

מועד קטן כח. (שורה 3) עד כט. (סוף המסכת)

ביאורים

"שכן בלשון יוני קורין לאחת הן": "כשתראה בדברי רז"ל שמפרשים תיבה ואומרים שכן הוא לשון יוני או לשונות אחרים של גוי... אל יעלה בדעתך שהתורה כתבה אלו הלשונות שאינן לשון קודש, אלא הכי פירושו, כשברא הקב"ה עולמו לא היה רק לשון הקודש... וכשבבל הקב"ה הלשונות בדור הפלגה, בא לשון הקודש גם כן בשאר הלשונות, והתיבות הנ"ל הם לשון קודש ונבללו בלשון יוני..." (של"ה, חלק תושבע"פ יד/ו)

מיתת צדיקים מכפרת

כמו פרה אדומה (נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה), וכמו בגדי כהונה (נסמכה מיתת אהרון לפרשת בגדי כהונה).

חיים, בנים, פרנסה

תלויים במזל, ולא בזכויותיו של אדם. (לכן למרות שגם רבה וגם רב חסדא היו צדיקים – רבה היה עני וחי מעט, ואילו ר"ח היה עשיר וחי הרבה)

ברייתא

אך אם כבר עבר את גיל 80, זו היא מיתת נשיקה.

מהירות המיתה

מת בפתאומיות: מיתה חטופה. (ר' תוס')
חלה יום אחד ומת: מיתה דחופה. (רחב"ג: מיתת מגפה)
חלה שני ימים ומת: מיתה דחוייה.
חלה 3 ימים ומת: מיתת גערה.
חלה 4 ימים ומת: מיתת נזיפה.
חלה 5 ימים ומת: מיתה רגילה.

גיל המיתה

מת בגיל 50: זו היא מיתת כרת.
מת בגיל 52: זו היא מיתתו של שמואל הרמתי.
מת בגיל 60: זו היא מיתה בידי שמים.
מת בגיל 70: זו היא מיתת שיבה.
מת בגיל 80: זו היא מיתת גבורות.

מיתה מגיל 50 עד 60 היא מיתת כרת, התנא לא ציין זאת בשל כבודו של שמואל.

משנה

עינוי: כל הנשים מקוננות יחד.
קינוי: אחת מקוננת וכולן חוזרות אחריה.

התנהגות הנשים בימים מיוחדים

לפני הקבורה:

בחוה"מ: מענות - אך לא מטפחות ולא מקוננות. [ר' ישמעאל: הסמוכות למטה מטפחות]
בר"ח, חנוכה, פורים: מענות ומטפחות - אך לא מקוננות.

לאחר הקבורה:

בחוה"מ, ר"ח, חנוכה, פורים: לא מטפחות ולא מקוננות ולא עונות.

תנחומי החכמים לר' ישמעאל לאחר מיתת בניו:

ר' טרפון: כל ישראל בכו על מות נדב ואביהוא שעשו רק מצוה אחת
ר"י הגלילי: כל ישראל ספדו לאביה בן ירבעם שעשה רק דבר אחד טוב
ראב"ע: על צדקיהו מלך יהודה שעשה רק מצוה אחת נאמר שבשלום ימות
ר' עקיבא: על אחאב מלך ישראל שעשה רק דבר אחד טוב נאמר שהמספד היה גדול מאוד - ק"ו לבניך.
 - ק"ו לבניך.
 - ק"ו לבניך.
 - ק"ו לבניך.

ההבטחה למות בשלום אין כוונתה שהכל היה בסדר אלא שתהיה נחמה מסויימת בחייו (צדקיהו נחשב 'מת בשלום' כיוון ששוחרר מכלאו מפאת מות נבוכדנצר, ויאשיהו נחשב 'מת בשלום' כיוון שהמקדש לא נחרב בימיו)

1. המנחמים לא רשאים לומר דבר - עד שהאבל יפתח בדיבור.
2. אלו יושבים בראש: אבל (ואשב ראש), חתן (כחתן יכהן פאר' - חתן נחשב ככהן), וכהן (וקידשתו).

"ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון"

רבי לוי: היוצא מבית הכנסת לבית המדרש ולהיפך (המקשר את לימוד תורת ה' אל תפילה נוכח ה') - זוכה ומקבל פני שכינה.

רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה (תמיד הם מתקדמים ומשתפרים) אפילו לעולם הבא.